

СЕВЕР ГАНСОВСКИ ПОЛИГОНЪТ

Превод от руски: [Неизвестен], 1966

chitanka.info

Отначало на острова слязоха хората от малкия катер.

Водата край брега беше мътна, ленива, наситена с песъчинки, миришеше на гниещи водорасли. Около рифовете клокочеха зелени вълни, а зад тях се простираше синята топла равнина на океана, откъдето ден и нощ духаше вятър. Над плажа растеше остър бамбук, зад него се извисяваха палми. Изпод камъните храбро изскачаха раци и се хвърляха към малките рибки, изнасяни със стотици от вълните на пясъка.

Хората от катера — те бяха трима — бавно обходиха достъпната част на острова от единия край до другия, съпроводени от тревожните, недоверчиви погледи на индианците — тук, в малкото селце живееха няколко индиански семейства.

— Май че е това, което ни трябва — каза един от пристигналите. — Най-близкият остров е на пет километра. Параходни и самолетни линии наблизко няма, изобщо мястото е доста глухо. Изглежда, началството ще го хареса. Впрочем, дявол го знае.

— По-хубаво няма да намерим — съгласи се другият. Той се обърна към третия, преводача. — Идете и кажете на индианците да заминат. Обяснете им, че става дума за около една седмица, след това могат да се върнат.

Преводачът, дълъг като върлина, с черни очила, кимна и се затътри към селцето, измъквайки с труд краката си от пясъка.

Първият новодошъл измъкна от полевата си чанта аероснимка на острова, молив, линия и взе да преценява:

— Тук ще поставим жилищния корпус, до него — трапезарията. Там ще изкопаем окоп, тук — блиндаж. Ето там, на хълма, те могат да поставят своята машина. Разстоянието от блиндажа е тъкмо петстотин метра.

— А какво ще бъде това? — попита вторият.

Първият, без да откъсва очи от картата, вдигна рамене:

— Какво ми влиза в работата? Имам заповед да намеря остров. Вие пък — да доставите материалите. А останалото хич не ни интересува, не е ли така? — Той въздъхна и разпечати пакетче дъвка. — Ама че жегга! Къде се запиля този преводач?

Преводачът дойде след половин час.

— Нищо не можеш да им обясниш. Не искат да заминават. Казват, че винаги са живели тук.

— Казахте ли им, че ще се провеждат военни изследвания?

— Мислите ли, че са способни да разберат това? В езика им дори няма такива думи. Какво е „забранена зона“ също не могат да проумеят.

— Добре, тръгваме — каза вторият. — Намерихме остров, предупредихме жителите. Когато пристигнат материалите, индианците сами ще се махнат.

Отидоха при катера, изтласкаха го с помощта на моториста във водата и след десет минути се скриха зад хоризонта.

Известно време вълните подхвърляха етикета от дъвката около самия край на пясъка. Приблжиха се индианците, те дълго гледаха след катера. Едно момченце се наведе за сребрилата хартийка. Най-старият от индианците, със загубяло от вятъра лице и могъщ мускулест торс, му се скара.

Необясними са тези бели. Никой никога не извършва каквато и да било работа изцяло — от началото до края. Казаха — заминете. А защо? Дългият, със скритите зад стъклата очи, обясни, че самият той не знае. Всеки прави само парче от нещо голямо. А какво се получава от отделните парчета, дори не си и помислят.

След две денонощия до острова се приближи малка флотилия. Плоскодънен шлеп докара до брега булдозер и багер. Жилестата лапа на крана подаваше торби с бетон, тръби, греди, рамки за прозорци, а след това се напрегна и внимателно постави на пясъка голям, завит в брезент предмет, толкова тежък, че веднага потъна на десетина сантиметра в земята. По мостчето сами пропълзяха две противотанкови оръдия.

С помощта на машините войниците бързо изкопаха окопи. Булдозерът изкорени палмовата горичка. Палмите паднаха, преплели писта, които изглеждаха необикновено гъсти, щом върховете им се оказваха в пясъка.

За десет часа на мястото на горичката израсна павилион с двоен покрив, а в пясъка се скри блиндаж с бетонирани стени.

Индианците видяха всичко това не до края. В средата на деня най-старият излезе на брега, дълго гледа към небето, получило на юг при хоризонта странен червеникав оттенък. После се върна при

колибите, каза нещо на мъжете. Жителите на селото бързо натовариха цялото си имущество в две големи лодки и отплуваха на другия остров.

Вечерта около натрупаните край павилиона сандъци дълго се въртя някакъв дангалак с интендантски знаци на петлиците. Свверяваше наличността със записките си. Всичко трябваше да бъде готово за пристигането на следващата група, тя не трябваше да изпитва нужда от нещо. Защото те щяха да бъдат от онези хора, на които се полагаше да идват на готово.

Техникът-строител запали и угаси светлината в павилиона, провери дали тече вода от крана. Багерът изкопа още една яма, с булдозера избутаха в нея целия строителен боклук. После войниците откараха двете машини към водата, кранът ги пренесе на шлепа, военните се натовариха на бронираните катери и цялата флотилия отплува.

На целия остров останаха само двама: един капрал с автомат и един побелял цивилен с остро лице и хлътнали бузи. Капралът се поразходи около облечената в брезент грамада. Нямаше от кого да я охранява. Той се приближи до брега, повдигна с върха на обувката си един камък. Изпод камъка изскочи малък рак.

След това хапнаха заедно с цивилния. Оня попита капрала как се казва. Капралът отговори. Цивилният се осведоми откъде е капралът. Той отговори. Цивилният попита знае ли капралът какво охранява и капралът съобщи, че не знае и не се интересува. Слънцето се спускаше зад хоризонта. Цивилният се разходи напред-назад, после прекоси острова, седна на пясъка край гъстите като четка храсталаци от млад бамбук. Небето се оцвети с хиляди преливащи се един в друг, непрекъснато изменящи се нюанси на ултрамарина и изумруда, при хоризонта още сияеше светещата област, а по-нагоре беше станало тъмно. На северозапад над океана бушуваха бури, светкавиците се очертаваха между ясно различимите ивици дъжд. Зад дъждовете стоеше неочаквано изникнал огромен облак, син, издигащ се наклонено на една трета от хоризонта, може би готвещ тайфун. На юг се беше проточила от водата към зенита верига от облаци, обагрени отдолу с кармин, виолетови в горната си част.

Беше дори неудобно да си единствен свидетел на този чудовищен по мащаби, неповторим, подтискащ спектакъл от светлина,

цветове и тъмнина.

Само тук, в това избрано място от цялата Вселена!
Само веднъж за цялата безкрайна вечност!

Мъжът с цивилни дрехи извади от джоба си бележник, замисли се. „Скъпа Мириам, аз съм уморен, започнах да спя зле. Заспивам за десет минути, после се събуждам и помня за какво съм мислил преди да заспя. Водя сам със себе си безкрайни монолози, съзнанието ми сякаш се е раздвоило, и двете страни съвсем не могат да се помирят. Това е мъчително. Победата на едната страна ще означава поражение на другата. А нали втората — това също съм аз. Впрочем, все едно, поражението е неизбежно.

Но ще започна по ред и ще съобщя, че най-последно в групата е включен Генералът. (Пиша го с главна буква защото той не е генерал изобщо, а тъкмо този, когото имах предвид). Много дълго той се мяркаше някъде зад пределите на нашата команда, но отсъствието му се усещаше от всички така ясно, че сякаш се беше превърнало в присъствие. Аз го чаках като липсващ елемент в таблицата на Менделеев, и ето сега той се появи. Генералът не е остарял от нашата последна среща, но е станал «по-ветеранест», загрубял е и играе ролята на един такъв стар войник, който, обаче, има мъжество и жар за десет млади. Не ме позна, и аз, естествено, не се учудих на това. Хора от този тип запомнят само тези, от които зависи издигането в кариерата, а тогава то не зависеше от мене. Така или иначе, той е тук. Би трябвало да се радвам, но сега не изпитвам никакъв възторг.

Защо?

Това е толкова дълга история! Човек живее, работи и върши важно нещо. (Както правех аз през 43–45 година.) Той има семейство, всички са му необходими, и той е необходим на всички. Но времето тече, и постепенно положението се променя. Преставаш да служиш на това, на което, според тебе, си длъжен да служиш. После те сполетяват редица удари. Става ясно, че вие с жена си вече сте чужди хора, и тя си отива. Но още по-страшно е друго — децата избират неверен път. Тоест, някога той е бил верен, по времето, когато и ти самият си вървял съзнателно по него. Но сега пътят води към пропастта, към гибел, и

децата го извървяват до края. Тогава човек се сепва. Той започва да търси виновните и ги намира. Той иска да раздаде правосъдие.

И всичко това е първият етап. След него започва вторият. Пуска се в ход голямо начинание, на тебе ти се струва, че то е нужно и разумно. В движение са приведени хора, материали, документи, и тази лавина, на която ти си дал начало, се търкаля от само себе си. В някакъв миг започваш да разбираш, че всичко е напразно, всичко е неправилно. Но вече не си свободен и нямаш власт. Делото ще стигне до своя край, даже ако ти си разбрал неговата безсмисленост.

Вие ще ми кажете, скъпа Мириам, че те нищо няма да разберат. Зная. Нещо повече, аз съм сигурен, че моите момчета биха искали от мен не отмъщение, което, всъщност, няма да измени нищо в света, а нещо друго — действие. Зная това, но вече съм безсилен. Аз строя къща, която е осъдена на събаряне, и най-страшен за мен ще стане часът, в който ще бъде поставена последната греда. Когато няма да имам да правя нищо в живота си и в мен ще зацарува ужасна глуха празнота. Разбира се, те няма да разберат. Но дори и да бяха разбрали, сега това няма да доведе до нищо и на нищо няма да се отрази. Но тези неща ми дойдоха на ум много късно. Фактически драмата се състои в това, че много работи започваш да разбираш, едва когато вече е невъзможно нещо да се промени.“

Стоманеното топче на химикалката тичаше по хартията... Коридорите и кабинетите на военното министерство, безбройните съвещания на „секретно“, „свръхсекретно“ и „секретно в най-голяма степен“ равнище, частните преговори, полуофициалните срещи с „нужни хора“, официалните — с ненужни, и изобщо всичко онова, с което през последните години се занимаваше човекът в цивилно облекло, лягаше на хартията с нервен и бърз почерк.

„... най-после се свърши, и комисията пристига утре. Всичко е засекретено така, че дори не ни се разрешава да се наричаме по име. Нито един човек в света не знае проекта изцяло, и ако изведнъж ние изчезнем от лицето на земята, никой няма да успее да го възстанови.

Сега си мисля как биха се чувствували членовете на комисията, ако знаеха какво ги очаква на острова.“

Побелелият мъж в цивилно облекло сгъна внимателно листчетата от бележника и ги пхна в джоба си. Нямахше къде да ги изпрати, никаква Мириам не съществуваше. Той записваше това, което

мислеше, просто за да запази някак си собствените си душевни движения. Напоследък беше започнало да му се струва, че не са му останали никакви други ценности.

Запали цигара и погледна нагоре. Небето беше тъмно, но не черно; тъмнината — не преграждаща, а прозрачна, мека, зовяща погледа надалеч.

Мъжът стана, отиде в павилиона, съблече се в определената за него стая, взе от куфара плавници и акваланг. Прииска му се да види какви са теченията край южния бряг на острова.

Върна се на плажа. Вятърът утихна, вълни почти нямаше. Отдалече долиташе шумоленето от морския прибой при рифовете; цветята миришеха силно, както обикновено е през нощта. Мъжът влезе във водата. Отначало тя го опари със студа си, но тялото бързо свикна с промяната на температурата. Той сложи маската, завъртя кранчето на бутилката сгъстен въздух.

Още няколко крачки и той се потопи изцяло. Наоколо тъмнината се затвори. Но тя беше също жива, прозрачна, тук-таме пронизана от пламъчета — съзвездията и галактиките на светещите живи същества. Мъжът запали фенерчета. Нещо съвсем близо пламна с разноцветни лъчи, мъжът се дръпна, но после устните му под гумената маска се усмигнаха. Беше хамсия, сива и безцветна на сушата, във витрината на рибарския магазин, и такава сияеща, искряща тук, в стихията си.

След първата гостенка, привлечена от светлината на фенера, пристигна втора, после трета. Те се въртяха около човека като празнични огънове на фойерверк, ставаха ту сини, ту зелени, ту червени.

И човекът за момент забрави защо е дошъл на острова...

А на сутринта пристигна катерът с членовете на комисията и артилеристите.

II

— Да, интересно — каза генералът. Той се дръпна от стената на окопа, изтърси с обратната страна на ръката сивкавия пясък от мундира си и се усмигна. — Както е тръгнало, това нещо ще подпише заповед за уволнение на всички нас, военните...

Полковникът с издадената челюст погледна генерала в очите и с удоволствие се разсмя.

— При това още преди да имаме възраст за пенсия — там е лошото.

В окопа се разшаваха. Хората се изтърсваха, поправяха мундирите си. Дебелият майор свали фуражката си, изтри с кърпа врата и плешивината си. Той се обърна към изобретателя:

— Все пак, как действа машината? Какъв е главният ѝ принцип?

Изобретателят погледна майора, готвейки се да му отговори, но в този момент се намеси капитанът.

— Какъв? Според мен, доста ясно ни го обясниха. — Беше го срам за несъобразителността на майора. — Принципът е в това, че борбата се провежда не в сферата на действията, а в сферата на намеренията, ако съм разбрал правилно. Нали ако някой от нас иска да унищожи танка, той трябва предварително да помисли за това? Да речем, аз съм артилерист и стоя до оръдието на мястото на нашия капрал. Преди да стрелям, трябва да насоча оръдието и после да натисна лоста на спусковия механизъм. В този момент в мозъка ми се появява особена Е-вълна, или вълна на действието. Точно на нея реагира монтираният в танка блок. Той включва съответното реле и дава на танка команда да се отмести.

— Хубаво — държеше на своето майорът. — Защо тогава танкът не се движи просто от мислите? Ето например, аз сега си мисля, че би било добре да го улуча право в куличката. Там, където стои. Аз си мисля, но танкът не се движи. А пък ни казваха, че всички ще бъдем в района на действие на машината, в района на действие на този уред. Целият остров.

Изобретателят едва забележимо сви рамене.

— Разбира се, в този случай танкът непрекъснато би получавал команди и би се движил непрекъснато. Но аз ви обясних, че уредът реагира именно на Е-вълната, а не на нормалните алфа-ритми. Но Е-вълната се появява в мозъка само в момента на преминаване към действие. Ако се изразим по-научно, тя реагира на електричния заряд, който възниква в кората на челните дялове, като започва от условния стимул и продължава чак до появата на безусловния.

— Дявол да го вземе, все пак не разбирам — намеси се полковникът с издадената челюст. — Защо танкът се маха точно от това място, в което ще попадне снарядът на оръдието? Нали аз мога да

мисля, че снарядът ще попадне на едно място, а фактически той да попадне на друго. Какво служи за сигнал на машината в танка — истинският полет на снаряда или моето желание?

— За тази цел има блок с пресмятащо устройство — отговори изобретателят. — Преди артилеристът да започне стрелба, той взема от приборите данните: разстоянието до целта, скоростта на движението ѝ, посоката. Той ги вижда, един миг те стоят в главата му, после ги предава на пресмятащото устройство на своето оръдие. Но моята машина в танка също получава всички тези изчисления, също определя траекторията на снаряда и се отмества от предполагаемото място на неговото падане. С други думи, когато вие се целите в танка и стреляте, с това давате команда на машината да премести танка точно от това място, където ще попадне снарядът. Накратко, главното, което пречи да се улучи танкът, е вашето желание да го улучите.

— Хм — започна генералът. Той почувствува, че разговорът много дълго се води без неговото участие. — Хм... И все пак аз мисля, че това още не е съвършеното оръжие.

— Когато бъде създадено съвършено оръжие — каза студено изобретателят, — необходимостта от професионални военни ще изчезне.

Всички млъкнаха за миг, после полковникът се разсмя.

— То май натам върви. — Той погледна началника си в очите. — Как мислите, генерале?... Всичко правят машините. За нас остава само получаването на заплатите.

Генералът се усмихна и кимна. После лицето му се източи.

— Прекрасно. Продължаваме. Майоре, дайте на момчетата от поста команда за откриване на огън.

Той пусна в гласа си порция добре пресметната официалност, смесена с леката пресипналост на независимия боец-командир и баща на своите войници. При това си помисли, че никаква машина не би могла да отмери тези две дози с такава точност.

Изпитанията продължиха. Танкът-мишена с усилен броня и скъсено оръдие оставаше на мястото си до самия момент на изстрела. После, като изпреварваха едва-едва избухването на дулния пламък от блиндажа, веригите започваха да се движат, танкът отскачаше встрани, снарядът изгърмяваше отзад, отпред или отстрана, шрапнелите като град тракаха по бронята, и машината пак застиваше като огромен сив

камък. По нареждане на генерала започнаха да обстрелват танка от две оръдия. Земята на полигона се вдигна като облак, танкът се скри в него, но след това, когато прахът и пясъкът се утаиха, той отново се показва невредим, спокойно и равнодушно очакващ следващите изстрели.

Към два часа след обяд всички вече се умориха от жегата и неудобното стоене в окопа.

— Е, отлично — каза генералът. — Всичко това беше отбрана. Сега, как е с настъплението? Дайте заповед на танка да започне стрелба срещу блиндажа.

— Моля — отговори изобретателят. — Една минута.

Само той не беше военен, отделяше се от другите с измачкания си граждански костюм, с небрежната, неподходящо избрана риза и с изразите от типа на „с удоволствие... само минутка“. Той се приближи до приличащия на малък радиоприемник прибор, отвори капака, погледна нещо и хвана лоста за настройката.

— Заповед „да се почне стрелба“ обаче не мога да дам. Машината няма да стреля напразно, защото хората не се страхуват. Танкът ще започне бой, когато получи сигнал за страх. И в бъдеще ще се ръководи от тези сигнали. Да включавам ли?

Той погледна към генерала. Сините му очи светеха.

— Хайде — каза генералът. Погледна си часовника. — Нека танкът да постреля малко, а след това ще отидем да обядваме.

Изобретателят завъртя лоста. В прибора нещо запищя и се скъса. — Готово.

Всички гледаха танка. На полигона беше тихо.

— Какво? — каза полковникът с челюстта. — Нещо заяде, а?

Изобретателят бързо се изви към него.

— Не, всичко е наред. Нищо не е заяло. Но на машината е необходим сигнал. Тя сега не стреля, защото това би било безрезултатно. Тя не изразходва безсмислено боеприпасите, както се случва често на вашите специалисти. Войниците са в укритието, и снаряждат няма да ги улучи. Те трябва да се чувствуват заплашени и да се боят, че танкът ще ги унищожи. С две думи, нужна е пак Е-вълна. Но този път Е-вълната на страха. Веднага щом някой започне да се бои

от машината, тя ще открие огън. Принципът е такъв, че жертвата, така да се каже, трябва да ръководи палача.

— Уф — въздъхна майорът. — Може би, все пак отначало ще идем да обядваме? — Той беше най-пълният тук и повече от другите се измъчваше от глада.

— Добре — съгласи се генералът. — Ще хапнем, а след това ще продължим нататък. Изобщо, работата е перспективна.

Пътят до павилиона с покрива беше дълъг. Членовете на комисията се проточиха на повече от сто метра. Последни вървяха изобретателят, генералът и полковникът.

— Слушайте — каза генералът, когато изобретателят се спря, за да завърже връзката на обувката си. — Вие изключихте ли машината си?

Цивилният вдигна към него бледото си лице с капки пот на слепоочията.

— Тя не се изключва. Няма такова приспособление.

— Как няма? — попита полковникът с изпъкналата челюст.

— Така. Не съм предвидил.

— А кога ще престане да работи?

— Никога. Това е самозареждащ се автомат. Получава енергията от слънчевите лъчи. Ако снарядите се свършат, ще мачка противника с веригите. Но и снарядите са достатъчно.

— Много весело — каза генералът. — А как ще я отнесем оттук, ако танкът започне да стреля? Как ще се приближим до него?

— Няма да я откараме — отговори изобретателят. Той все не можеше да се справи с връзките. — Той ще унищожи всички ни.

Двамата мълчаха, гледаха цивилния.

— Хайде да тръгваме, полковник — каза генералът.

Те се отдалечиха на няколко крачки, и генералът вдигна рамене.

— Дявол ги знае тези цивилни. Остроумия на учен идиот? „Всички ни ще унищожи“... За съжаление, без тях сега не можем да минем.

— Там е белята — съгласи се полковникът.

Изпиха соковете, поднесени от ординареца на генерала, и поприказваха за времето и за голфа. Генералът се изказа в полза на тениса. Независимо от своите петдесет и две години, той притежаваше отлично храносмилане, превъзходно здраве и почти във всеки миг от живота си — дори по време на най-сериозните заседания в министерството — усещаше своето тяло яко, налято, все още жадно за движение и храна.

Изядоха картофената супа и поговориха за алпинизма. Генералът изказа съжаление, че в наше време младите офицери отделят малко внимание на благородния конен спорт. През време на разговора той също усещаше тялото си и си спомни как преди три месеца започна да го наболява кръстът и как по съвета на своя лекар той прибави няколко упражнения в утринната гимнастика и се излекува от тази болка.

През целия обед изобретателят мълча, търкаляйки с пръсти хлебни топчета по масата. Когато кафето беше изпито и членовете на комисията запушиха, той взе лъжичка и почука по чашата с нея.

Всички се обърнаха към него.

— Моля за една минута внимание. — Той се наведе напред. — Бих желал да ви съобщя, че успоредно с изпитанията на танка този път аз реших да проведа още един малък опит. Така да се каже, изучаване реакциите у хората, обречени на сигурна смърт... Няколко думи за причините, които ме подтикнаха към това скромно изследване. Работата е там, че всички вие сте военни и, ако ми позволите да се изразя така, сте професионално свързани с убийството. Вие например генерале, сте планирали операцията „Убиец“ и операцията „Клуп“ в една „бананова“ република. И още няколко подобни. Между другото, именно в тази страна загина вторият ми син.

— Приемете съболезнованията ми — каза генералът.

Цивилният махна с ръка.

— Благодаря ви... И тъй, вие планирате войните, но си ги представяте в малко косвен вид, нали? На картата, като заповеди, планове, сметки. С две думи, прекалено абстрактно. Та ето, аз си поставих за задача да ви дам да почувствувате какво е да лежиш в окопа с парче олово в корема или да усещаш на гърба си горящ напалм. Това ще бъде завършване на образованието ви. Ще ви позволи поне веднъж да доведете започнатото дело до логичния му край.

Той стана, отблъсна стола.

— Така че имайте пред вид: машината не е изключена. Сега трябва да се мъчите да не се уплашите. Помнете, че танкът реагира на Е-вълната на страха.

И бързо излезе от трапезарията.

Извън телефонът. Капитанът — най-младшият тук по звание, автоматично посегна към апарата.

— Капитанът ви слуша.

Всички чуваха от слушалката гласа на сержанта-артилерист.

— Извинете, вече можем ли да излезем, сър? Тоест ние вече излизаме, но изключено ли е онова нещо?

— Можете — каза капитанът. — Обядрвайте, и след половин час да бъдете на място.

Той постави слушалката, втренчи се тъпо в нея, после устните му помръднаха, в очите му се мярна уплаха, и той отново хвана слушалката.

— Ей, сержанте! Има ли някой там? Ей! — Викаше така силно, че вените на шията му набъбнаха. — Ей, сержанте!

Той пусна слушалката и объркано погледна присъстващите.

— Сигурно не трябва да излизат, щом работата е такава?

Той скочи и изхвърча от павилиона.

Другите също станаха.

Слънцето заливаше острова с отчаяна гореща белота. Всичко сякаш плуваше в синкава мараня, в отблясъци от океанската равнина. По пясъка край блиндажа крачеха две фигурки.

— Ей, сержанте! — извика капитанът. — Опасност! — Той замаха ръце с напразната надежда артилеристите да разберат тези знаци като заповед да се върнат в блиндажа.

— Момент — каза полковникът. Челюстта му беше увиснало. — А ние?

Генералът го погледна. Той побледня, и тази бледност сякаш се предаде на всички. Изведнъж полковникът се откъсна от мястото си, присви се и с почти недостижима бързина се втурна към бамбуковите храсталаци.

А в следващия момент се разнесе рязко свистене. Блесна пламък, звукът на изстрела и грохотът на взрива се сляха. Възгорчиво, напомняйки за война, беда, нещастие, замириса на барутен дим.

Полковникът, ранен от шрапнелите, седеше свит в окопа и се вслушваше в близкия рев на танка.

Тресеше го. Хлипаше и сълзите се търкаляха по слабото му лице с мъжествена челюст. Той плачеше не от болка. Двете рани не бяха сериозни и престанаха до го мъчат веднага след първия шок. Плачеше от обида и от препълнящата го ненавист. Беше на четиридесет години, нито веднъж в живота си не беше извършил нещо осъдително. Винаги слушаше указанията на началството, никога не се опитваше да внесе в света нещо ново, свое... От своя гледна точка той беше безукорен, и изведнъж се оказа, че ръководителите са го предали. Предназначеният за други танк сега гонеше него. Тресеше го от злоба и обида. Пръв от членовете на комисията, стоящи при входа на павилиона, той разбра какво се е случило и като животно, без да разсъждава се хвърли към храсталците. Полковникът чу взрива отзад, чу как два снаряда удариха към артилеристите, които сигурно също се бяха уплашили. Иззад храстите той видя как единичен снаряд разби на парчета и потопа катера край брега заедно с моториста, който при първата тревога започна бързо да пали двигателя.

А след това машината започна до преследва него.

Полковникът се движеше непрекъснато, скачаше от яма в яма и няколко пъти успя да се измъкне от преки попадения. После съобрази, че трябва да се опита да попадне в мъртвата зона — там, където наклонът на оръдието няма да позволи на машината да го стигне с изстрел. Успя до се доближи до танка и скочи в окопа. Сега танкът беше на около тридесет метра и вече не стреляше.

Полковникът знаеше, че машината не стреля само защото той разбира, че не може да го улучи. Такава беше дяволската сила на изобретението — жертвата трябваше да командува палача.

Полковникът прехапа устни и надникна иззад бруствера. Танкът стоеше наблизко, спокоен, равнодушен. Люкът за танкистите беше заварен. Фаровете, намиращи се обикновено под куличката от двете страни на люка, също бяха махнати. Това неживо същество нямаше нужда да вижда пътя пред себе си — водеха го мислите и страховете на тези, които преследваше.

Нискочелият, сплеснат, сив танк чакаше...

Полковникът изхлипа още няколко пъти. Тук се намираще в сравнителна безопасност и със злорадство помисли, че само той се

сети да бяга не от машината, а към нея... После разсеяно си каза, че генералът и всички останали просто не са успели да разберат накъде да бягат. Сигурно са убити от първия изстрел.

Той погледна към разрушения павилион, после отново към танка и изведнъж се сети за веригите. Нали изобретателят казваше, че танкът може да използва и тях?...

В същия миг танкът изрева, веригите послушно се раздвижиха и машината се втурна напред.

Полковникът падна на дъното на окопа. Танкът с ръмжене се приближи, веригите се показаха, смачкаха бруствера и легнаха върху срещуположния край на окопа. Сега коремът на машината беше точно над главата на полковника. Той се сви, като се стараше да стане колкото може по-малък, и с облекчение помисли: „Няма да ме стигне“.

И веднага моторът млъкна.

„Ами ако почне да се върти?“ — запита се полковникът.

Моторът изрева, веригите се разшаваха и танкът взе да се върти над окопа, мъчейки се да го разруши. Но стените на окопа бяха доста здрави, укрепени с греди, и полковникът с облекчение си каза, че нищо няма да излезе от това. Той не успя да довърши тази мисъл, и моторът се изключи, танкът спря.

Ужасно! Полковникът изскърца със зъби.

Беше тихо, сякаш островът вече бе напълно измрял. Полковникът опипа рамото си. Кръвта беше спряла, раната не го болеше. Горещината се увеличи. Въздухът не стигаше, по челото на полковника течеше пот, целият му гръб беше мокър. Той лежеше и гледаше как постепенно небето изменя цвета си и като че ли се сгъстява. То ставаше по-синьо и същевременно леко почервеняваше. Полковникът започна да разсъждава, като от време на време прекъсваше мислите си с конвулсивни хлипания. Добре. Сега той лежи. Колко обаче може да издържи така? Във военната база, откъдето пристигнаха, след известно време сигурно ще се разтревожат. Но не много скоро. Цялата операция е така засекретена, че никой не знае както трябва къде са и кога трябва да се върнат. Комисията изобщо не е подчинена на командира на тази база. Той отначало ще се свърже с министерството в столицата, ще започнат преговори, търсене на нужните хора, ще полетят радиограми, и, може би, след около две седмици тук ще пристигнат катери... След

две седмици! А той няма да издържи и две денонощия без храна и вода.

Но дори и да издържи. Тогава какво?... Ето, помощта пристига, хората слизат, разхождат се по острова. Още не разбират каква е работата, още не се боят от танка, нищо не ги заплашва... Ето, един се приближава към него. Полковникът му съобщава, че танкът го държи тук, в окопа. Човекът моментално се уплашва, и в същия миг танкът открива стрелба и избива всички пристигнали.

Може да постъпи и инак. Нищо да не каже за танка, а просто да заповяда да му дадат в окопа радиостанция. После с нейна помощ да се свърже с базата и да обясни как е работата. Но, разбира се, новопристигналите все пак ще разберат, че нещо не е в ред. Те ще го изоставят и ще се изпарят.

Не, каза си той, това не е изход. Още повече, че по никакъв начин няма да дочака пристигането на катерите.

Още веднъж помисли с омраза за генерала — с него сигурно е свършено. Не трябваше да е толкова загубен.

Полковникът погледна дъното на танка над себе си: Ех, да имаше една граната!

Танкът внезапно оживя, моторът се включи.

Но гранати няма. Моторът спря.

Дявол да го вземе!... А какво ще стане, ако излезе от окопа зад машината и се покатери до куличката? Полковникът се надигна на четири крака, повдигна внимателно глава. Само танкът да не се оттегли и да не заеме позиция!

Двигателят веднага заръмжа, танкът се оттегли и зае позиция.

Полковникът изстена и легна на дъното на окопа. Безизходно. Погледна машината. А какво ще стане, ако тя сега се отдалечи, остави между него и себе си достатъчно разстояние и тогава стреля? Окопът няма да го спаси. Той помисли това и веднага се хвана за главата. Не трябваше да мисли това! Не трябваше, защото танкът трепна, изрева и с грохот тръгна на заден ход. Там бе работата, там беше и целият ужас, че машината вършеше тъкмо онова, от което се страхуваш, което не искаш тя да върши. Полковникът скочи, придържайки с ръка рамото си. Той знаеше, че въпрос на живот и смърт за него е да не изостане. В момента, когато разбере, че танкът вече може да стреля и се изплаши, машината ще стреля.

Танкът набра скорост, и полковникът се затича след него. Всички години на неговия удобен живот, всички години на спортни занимания трябваше да бъдат вложени в това бягане.

Танкът тръгна по-бързо, увеличи скоростта си, защото полковникът помисли, че той може и да увеличи скоростта...

Още първият изстрел разкъса на части дебелия майор и ординареца на генерала. Капитанът, който беше само на двадесет и девет години, получи наведнъж няколко тежки рани. Но той не изпитваше страх, и това изключваше възможността от нови изстрели към него. Той лежеше на пясъка, притиснат от падналия покрив на павилиона, кръвта му изтичаше. Мислеше само за жена си и двете си момичета. С поразителна и за него самия яснота той пресмяташе каква пенсия ще получи семейството му: за това трябваше да се вземат под внимание и стажът, и званието, и родът войска, и дори обстоятелствата на смъртта — в полеви или неполеви условия. Пенсията се получи доста голяма и това го успокои. После му хрумна, че дори е по-добре, че експериментът не успя. Ако това нещо излезеше на бял свят, в края на краищата можеше да засегне и неговите момичета.

„Все пак по-добре аз“ — помисли той с облекчение и си каза с последните проблясъци на мисълта, че сигурно някъде в самото начало е тръгнал по неправилен път. В очите му заплуваха цветни кръгове, обезкръвеният мозък вече усещаше недостига на кислород, и капитанът заспа завинаги.

А генералът умираше бавно. Болката беше първото му усещане след шока. Той даже не знаеше къде е ранен, болката пронизваше цялото тяло. Както полковникът, той рязко чувствуваше несправедливостта на случилото се. Той не беше от тази каста, не беше от тези, които трябваше и можеше да бъдат убивани.

После болката си отиде, но вместо нея се появи безсилие и някаква ужасяваща потиснатост. Тя растеше непрекъснато, и генералът дори повдигна едва главата си, за да ѝ заповяда да се махне.

Той повдигна главата си и видя изобретателя, приклепнал до него.

Лицето на този човек беше спокойно и както винаги равнодушно. Той протегна ръка и постави нещо на гърдите на генерала.

— Медал — каза той. — Медалът „За храброст“, с който посмъртно беше награден моят син през 65 година. Вие сам ми го връчихте.

Медалът тежеше като планина. Генералът не разбираше думите на изобретателя, той просто чувствуваше, че не може, просто повече не може така, защото с всяка секунда тази потиснатост растеше и вече ставаше съвсем нетърпима. Генералът не беше раняван нито веднъж в живота си, даже нито веднъж не се беше подлагал на операция. Той не знаеше, че приблизително така, в ужас и страдание, са умирали онези хиляди хора, чиято смърт беше запланувал предварително, и приблизително така трябваше да умират според новите му проекти милиони.

Известно време изобретателят гледаше умирация генерал, после стана, намери в развалините на павилиона куфара си, извади оттам плавниците си и се запъти към брега. Някъде наблизко се чуваше ревът на танка, но той не се обърна. Собственото съществуване му беше безразлично. Усещаше в себе си ужасна пустота. Пустота, която можеш да чувствуваш, когато вече си направил абсолютно всичко, което изобщо смяташ да направиш през живота си...

Полковникът гонеше танка. Машината увеличаваше скоростта си, и настъпи мигът, когато полковникът разбра, че вече му е все едно — въздухът не стигаше, в дробовете гореше пожар, а сърцето чукаше в гърдния кош така, че ударите му отекваха в цялото тяло.

Той извървя с клатушкане още няколко метра и спря. Да става каквото ще!

Танкът също се спря. Това беше като чудо.

Жаждата за живот отново се събуди в съзнанието на полковника и му придаде нови сили. Той понечи да тръгне напред, но спря, защото се сети, че наоколо няма никакво укритие и танкът може просто да го смачка с веригите си. Той изстена от отчаяние стараяйки се да изгони тази мисъл, да я махне от мозъка си. Затресе глава, затвори очи и чу как изрева двигателят във вътрешността на оживялата стоманена грамада.

Изобретателят плуваше с равномерни движения на ръцете. Той смяташе да се добере до съседния остров. Съвсем не се замисляше за това какво ще стане по-нататък. Все още беше изпълнен с безкрайните преговори в задимените кабинети, с резолюции от най-различни инстанции, с инструкции, сметки, планове. В ушите му все още звучаха днешните изстрели и стоновете на умиращите

Но постепенно всичко това си отиваше.

Вълните го обтичаха с ромолене. Той отпускате глава и виждаше ивици слънчева светлина. Те трептяха в такт с движението на пенливите гребени на прибоя, ярки на повърхността и угасващи долу. Под него беззвучно се носеха ята скумрии, после всички заедно, сякаш по предварителна уговорка, се обръщаха и изчезваха в онова общо бисерно-зеленикаво сияние, с което беше пронизано течението на водата при повърхността.

Важно и бавно плуваха медузите, прилични на ярки старинни чадъри с дантели. Някаква река — странна сребриста ивица, движеща се едновременно с всичките си части — струеше в океана. Човекът заплува към нея и замря. Това бяха големи риби, каквито той не познаваше. Бяха хиляди, може би даже стотици хиляди. Те се появяваха отдолу, от синия мрак, светещи, преливащи в неповторими виолетови и бледожълти отсенки, появяваха се ред след ред, безбройни, безшумни, съсредоточени, завиваха на едно и също място и отново потъваха в бездънната дълбочина.

Защо са така прекрасни с изобилието на своя светец път?

Изобретателят си помисли, че макар неговите деца вече да не са живи, на света има и други деца. Любопитни очи, които така биха искали да видят чудесата на моретата, горите и градовете... Може би все още има за какво да се живее?

Изведнъж той помисли дали достатъчно е отплувал от острова. Няма ли да го стигнат изстрелите на собствената му машина?

Изобретателят повдигна глава, и в същата секунда във въздуха се връза пронизително свистене.

През нощта мравките и раците на острова поработиха над трупове. При настъпването на дневните горещини те изчезнаха, а следващата нощ отново се хванаха на работа така усърдно, че на сутринта върху пясъка останаха само бели кости. Постепенно се надигаше тайфун, който връхлетя върху острова през третото денонощие след гибелта на комисията. Първите пориви на вятъра отнесоха остатъците на павилиона — строителите го бяха поставили на открито място, а не в низината, където индианците строяха колибите си. Палмите се огъваха, бесният вятър местеше дюните. После тайфунът се понесе към бреговете на континента, палмите се изправиха и от всичко, което донесоха военните, остана само полузасипаният с пясък танк.

Жителите на селото се върнаха. Докато не им омръзна, децата се катереха по странната тежка грамада, вътре в която, притихнал, механичният мозък очакваше да се събуди от импулси на омраза и страх.

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
12/1966 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.